

Open Learning Centre/Det Åbne Læringscenter

Af Charlotte Junggreen Have

I min gymnasietid var biblioteket et lidt dystert og støvet rum, som ofte var aflåst, og hvor man følgelig kun bevægede sig hen ved ganske særlige lejligheder. Bøgerne var beregnet primært på lærerne og bestemt ikke til hjemlån for eleverne.

Nu knap 25 år senere er biblioteket på det (handels-)gymnasium, som er min daglige arbejdsplads, forsvundet. I stedet er biblioteksfunktionen en integreret del af et åbent studiemiljø, som vi kalder et Open Learning Centre (OLC) eller Åbent Læringscenter – alt efter temperament og hang til udenlandske gloser. Denne artikel er ikke så meget et forsøg på at beskrive udviklingen fra det støvede til det åbne, men mere en indkredsning af, hvad der ligger i det nye begreb OLC, og en analyse af nogle erfaringer med etablering af sådanne studiemiljøer og hvilke udfordringer, det stiller lærere, elever og uddannelsesbibliotekaren overfor.

Man kan godt fristes til at rubricere Open Learning Centre-tanken i gruppen af pædagogiske ”hurra-ord”, der kommer og går, og måske mest af alt handler om gammel vin på nye flasker. Ikke desto mindre er udgangspunktet her, at de nye ”hurra-ord” rent faktisk kan dække over nye forståelser af, hvordan læreprocesser kan organiseres. De kan ses som udtryk for en bred erkendelse af, at klasseværelset ikke er det eneste rum, hvor læring kan

finde sted - heller ikke i skolen - og som et udtryk for nødvendigheden i at tænke mere fleksibelt og bredt i planlægningen af læreprocessernes rum og rammer.

Der er mange årsager til den stigende fokusering på bredde og fleksibilitet. Dels er det efterspurgte kvalifikationer på et arbejdsmarked præget af ændrede produktions-, organisations- og ledelsesformer (1), dels skal nutidens uddannelser kvalificere eleverne til en fremtid, hvorom det mest sikre, der kan siges, er, at den vil blive præget af stadig forandring. Evne til at indgå i selvstyrede og livslange læreprocesser kan i fremtiden blive det, der afgør, hvem der får en plads på arbejdsmarkedet.

De elever, studerende og kursister, som vi får på uddannelsesinstitutionerne, bliver mere og mere forskellige, og de forlanger i stigende grad også at blive behandlet forskelligt. Chartermodellens tid er på retur – også i uddannelsessektoren.

På det pædagogiske område generelt har man længe talt om et paradigmeskift, lidt slagsordsagtigt udtrykt som en bevægelse fra undervisning til læring. Etableringen af Open Learning Centre kan ses som en konkret udmøntning af dette skifte i fokus.

Hvad er et Open Learning Centre?

Det første og største problem, man støder på, når man går i gang med at etablere et Open Learning Centre, er at blive enige om, hvad det er!

Open Learning som begreb er hentet fra Storbritannien, hvor det ofte defineres som et system

“which enables individuals to take part in programmes of their choice no matter where they live or whatever their circumstances” (2)

Denne definition kan umiddelbart lede tanken hen på fjernundervisning, men et OLC handler ikke nødvendigvis om det. Man kan tværtimod skelne mellem *skolebaserede* systemer, hvor undervisningen finder sted på en skole, men eleverne selv bestemmer bl.a. tidspunkt og tempo, *lokale* systemer, hvor eleverne bor i skolens lokalområde, men tilbringer en del af studietiden hjemme, og endelig *fjern*-undervisning (distance learning)(3).

Særligt på voksenundervisningsområdet er der eksperimenteret og gjort en del erfaringer med alle tre typer Open Learning.

Skolemodellen finder sin fysiske udformning i et OLC/Åbent Læringscenter, der som de væsentligste ingredienser har ”de 3 T’er”:

- * Traditionelt bibliotekstilbud
- * Teknologi (IKT)
- * Tutorer (i form af lærere, der fungerer som vejledere)

Et Open Learning Centre kan i denne sammenhæng beskrives som en afgrænset facilitet på en uddannelsesinstitution og den vil typisk være beliggende i tilknytning til denne institutions bibliotek eller en integreret del af dette. Der er adgang til EDB-faciliteter, CD-Rom og Internet. Der kan være grupperum eller gruppeborde, studieceller til individuelle studier, en form for læsesal og adgang til forskelligt multimedie-udstyr.

Bemandingen inkluderer som regel en bibliotekar, men består i hvert fald af lærere, der enten har fuldtidsbeskæftigelse i centeret eller både funge-

rer som tutorer / “facilitators” og som undervisere i mere traditionel forstand.

Generelt er arbejdet i et Open Learning Centre karakteriseret af en vis grad af selvstyring og selvbestemmelse. Der er normalt ikke tale om klasseundervisning (selvom workshops og kurser kan få den karakter), men mere individualiserede former, hvor den enkelte elev eller elevgruppe selv er ansvarlig for at tilrettelægge læreprocessen og i høj grad kan gøre det ud fra deres egne behov, interesser, tempo og læringsstil.

Begrebet ”open”

At en uddannelsesinstitution er eller har et ”center” for ”learning” er der næppe mange, der vil undre sig over. Det er snarere i ordet ”open”, at det særlige skal søges.

Et OLC er åbent i flere forskellige betydninger. For det første kan der være tale om åbenhed i konkret forstand forstået som tilgængelighed, altså spørgsmålet om hvornår og for hvem der er adgang til centeret. Der kan være adgang for skolens elever og studerende, for folk ”fra gaden” eller en kombination af de to.

Åbenheden i konkret og fysisk forstand kan også referere til synlighed i form af åben-plan-miljøer varierende fra den totale åben-plan-løsning til en indretning, der også giver plads til grupperum, studieceller og lokaler til brug af AV-udstyr. Den arkitektoniske åbenhed understreger drop-in-muligheden og underbygger visionen om at nedbryde isolationen i klasseværelset.

Derudover kan man tale om ”åbenhed” i betydningen ”fleksibilitet” og ”rummelighed”. Her signalerer ordet, at der i Open Learning Centret er en mangfoldighed af muligheder for variation og valg på områder som indhold, materialer, tidsforbrug, arbejdsform, organisationsform, læringsstil, informationskanaler, evalueringsform. Hvor stort dette spillerum reelt er, afhænger af flere faktorer. Bl.a. er der de ydre og indre rammer, som skolen er underlagt, og dertil kommer det mindre håndfaste, som har rod i en vurdering af elevernes evne og modenhed i forhold til at træffe sådanne valg og i rutiner, traditioner og skolens kultur.

3 læringsrum

I artikler af Erling Petersson og Hans Jørgen Knudsen fra Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse (4) tager tankerne om en anderledes ramme for organiseringen af læreprocesser form af en model med tre "læringsrum": et undervisningsrum, et studierum og et praksisrum (som hos Knudsen dog opdeles i to: simuleret praksis og rigtig praksis), og som de hævder, at lærerne må tænke i - ikke nødvendigvis i fysisk forstand, men i hvert fald organisatorisk. Kort fortalt er undervisningsrummet det rum, hvor der foregår mange af de gammelkendte aktiviteter: oplæg, gennemgang af tekster, diskussions- og samtalepræget undervisning og forskellige øvelser, og tingene sker i høj grad på lærerens betingelser. I studierummet tilrettelægger eleverne selv aktiviteterne. De arbejder individuelt eller i grupper med f.eks. at bearbejde et stof, undersøge en sag, søge informationer eller måske løse opgaver. Endelig er der i praksisrummet tale om at inddrage den "rigtige" virkelighed i undervisningen, enten gennem simulering eller virksomhedsspil eller gennem praktik og opgaver for virkelige virksomheder (5).

Umiddelbart kan det være fristende at "oversætte" studierummet til OLC/Det Åbne Læringscenter, men måske forholder det sig ikke nødvendigvis så enkelt. Fører man tanken om Open Learning helt igennem, kan det opfattes som det overordnede samlebegreb for et læringsmiljø, der *både* rummer undervisningsrummet, et studierum og et praksisrum, og hvor fleksibiliteten og bredden omfatter muligheden for at inddrage alle tre læringsrum.

Tre modeller – eller måske fire?

Med inspiration fra VUC-området (6) kan man opdele Open Learning Centre i tre typer:

- * *OLC - som støtte:* OLC opfattes her som et appendix til resten af skolen og tager sig af understøttende funktioner i forhold til den egentlige undervisning, f.eks. lektiehjælp, træning, støtteundervisning, studieteknik. Desuden kan OLC tilbyde sig som skrivestue og en oppoleret og teknologiseret udgave af det gængse bibliotekstilbud og dermed betyde en

lettelse og forbedring af de fysiske forhold i forbindelse med gennemførelse af den normale undervisning, f.eks. i forbindelse med projektarbejde.

- * *OLC - som supplement:* Her har OLC en mere supplerende karakter og tilbyder altså noget "ekstra" til alle elever. Det kan være en mulighed for faglig fordybelse, forskellige kurser og workshops, arbejde med alternative fagområder og måske kulturelle arrangementer.
- * *Den integrerede model:* OLC er i denne form en integreret del af skolen, samtidig med at der fra centeret udspringer selvstændige aktiviteter. Det kunne være egentlige selvstudieforløb, workshops, autonomiforløb (7), flex- og fjernundervisning (som det kendes fra VUC). I denne model er OLC anerkendt som et alternativ til andre læringsrum (teorilokalet/klasseværelset og værkstedet/SIMU) og indgår på lige fod med disse i læreres og elevers overvejelser over hvilke læringsaktiviteter, der bedst finder sted hvor.

Hertil kan man på baggrund af overvejelserne ovenfor føje en fjerde model, som man kunne kalde

- * *OLC - som kompetencecenter:* her er Open Learning Centre et ikke længere en *del* af skolen – skolen er derimod et stort åbent læringsmiljø, en ramme for tilrettelæggelsen af læreprocesser, der indbefatter en vifte af ressourcer og læringsrum: undervisningsrum, studierum og simuleringsrum.

Modellerne kan ikke adskilles så skarpt, som det kan se ud her, men opdelingen kan være med til at skærpe blikket for, hvor forskellige opfattelser der kan optræde i hovedet på de involverede. En væsentlig pointe er det, at jo længere man bevæger sig nedad gennem modellerne, jo mindre handler Open Learning Centre om en fysisk facilitet og jo mere handler det om skoleudvikling.

På den ene side kan modellerne angive en række valgmuligheder, men erfaringerne peger på, at de også kan ses som en beskrivelse af en typisk udviklingsproces. Den integrerede model og ikke

mindst kompetencecentermodellen byder dog på så store ændringer i måden at organisere læreprocesser på, at de næppe kan realiseres fra den ene dag til den anden.

Indretning af et OLC

Nogle af de første spørgsmål, man støder på, når man vil etablere et Open Learning Centre, vil ofte være spørgsmål om volumen: Hvor stort skal et Open Learning Centre være? Hvor mange computere skal der være adgang til etc?. Bortset fra, at svarene på sådanne spørgsmål naturligvis afhænger af skolens størrelse og elevtal og i en eller anden grad vil reflektere den vægt, skolen lægger på udvikling af et fleksibelt læringsmiljø, er det måske netop sådanne spørgsmål, der er sværest at afgøre til at begynde med. I stedet kan man tage udgangspunkt i funktioner og aktiviteter: Hvad er det rent faktisk, man på skolen forestiller sig, der skal foregå i OLC? Det vil som regel dreje sig om et mix af

- * informationssøgning
- * opgaveløsning
- * deciderede skriveopgaver
- * projektarbejde
- * lektiehjælp
- * workshops om forskellige faglige emner
- * selvstudier (med varierende grad af tutorstøtte) i grupper eller individuelt
- * individuel opkvalificering
- * læsning af aviser/tidsskrifter
- * processkrivning

Ved indretningen er det væsentligt at tænke i forskellighed og fleksibilitet. Der skal være noget både for dem, der helst studerer i fred og ro, og for dem, der befinder sig bedst i et mere dynamisk miljø med et sandsynligvis noget højere støjniveau. Open Learning Centre-miljøet skal således indeholde forskellige typer af studiemiljøer og arbejdspladser.

Typisk vil det handle om følgende:

- * individuelle arbejdspladser med pc
- * gruppearbejdspladser med pc
- * gruppearbejdspladser uden pc
- * stillerum til gruppearbejde og individuelle studier

- * bibliotek / adgang til informationssøgning i bøger, tidsskrifter, på cd-rom m.v.
- * læsehjørne til aviser/tidsskrifter
- * faciliteter til tutorer og bibliotekar
- * adgang til kopimaskine, scanner, telefon m.v.
- * adgang til at arbejde med multimedier

og eventuelt

- * netcafé-miljø

En af de åbenlyse erfaringer fra skoler, der har indrettet et Open Learning Centre er, at det er klogt at være bevidst om de muligheder, rummene og indretningen af dem indbyder til. De forskellige dele af OLC skal tydeligt signalere, hvilke typer aktiviteter, der tænkes at finde sted. Vælger man eksempelvis at stille pc'erne i øer, skal man være opmærksom på, at det indbyder til at være "social" og harmonerer dårligt med et evt. ønske om et "stillerum". For lidt fralægningsplads ved pc-arbejdspladserne kan signalere, at det ikke er nødvendigt at forberede sig, inden man går i gang med at skrive.

Man forledes i øvrigt let til at tænke i teknologi og glemme, at OLC ikke nødvendigvis kun handler om computere. Selvom teknologien er et vigtigt redskab, er der også brug for arbejdspladser uden pc og gruppeborde med en enkelt pc.

Et arkitektonisk meget åbent miljø indbyder til snak med kammeraterne, som man får øje på tværs gennem rummet, og kan for nogle (men det er måske mest lærerne og bibliotekaren) gøre det svært at koncentrere sig. Til gengæld giver det overblik og understreger tilgængeligheden. De forskellige arbejdspladser kan også evt. placeres mellem hylderne med bøger. Det vil betyde, at behovet for deciderede grupperum bliver mindre, hvis man på den måde skaber lidt afsondrethed.

Forskellige typer studiemiljø kan understreges gennem f.eks. gulvbelægningen, belysning, farvevalg og udsmykning. I hvert fald er det klogt at gøre sig klart, at det f.eks. kun er meget få steder, at et rum automatisk bliver et "stillerum", fordi man beslutter det og sætter et skilt på døren eller væggen.

Endelig skal det understreges, at indretningen af et Open Learning-miljø aldrig bliver endelig. Der vil konstant være brug for, at man forholder sig til og løbende ændrer på indretningen, så den passer sammen med behovene.

Åbningstiderne afhænger selvfølgelig af den mængde ressourcer, man vælger at sætte ind, men jo længere åbningstid, jo større mulighed for fleksibilitet i forhold til tid.

Man kan overveje, om alle dele af OLC/Det Åbne Læringsmiljø skal være åbent i samme tidsrum, og om der skal være adgang til alle ressourcer i hele åbningstiden. Ressourcehensyn kan jo tale for, at f.eks. biblioteket skal kunne låses af, mens resten forbliver åbent, ligesom faciliteten som sådan kan være åben, uden at der er nødvendigvis altid er bemanding til rådighed.

Desuden må man tage stilling til muligheden for reservation. Skal pc'ere, grupperum mv. kunne reserveres af de forudseende eller være åbne for alle for at tilgodesee fleksibiliteten? Det fornuftige kompromis kan være en mellemløsning, hvor dele af OLC-faciliteterne er frit tilgængelige, medens andre kan reserveres.

Materialer

Materialerne er et kapitel for sig. Ud over de traditionelle som bøger, aviser, tidsskrifter, cd-rom'er, videofilm osv., er der brug for at tænke nyt i et miljø, der lægger op til læreprocesser, der ikke er afhængige af, at en lærer "tygger" stoffet og derefter fremlægger det for eleverne. Der skal således også være adgang til studiematerialer, der kan støtte en elev eller en gruppe elever i at gennemarbejde forskellige stofområder i OLC/Det Åbne Læringsmiljø, evt. helt uden brug af holdundervisning i traditionel forstand. Det skal være materialepakker, der er så fleksible, at de kan tilpasses elevernes individuelle behov, niveau og interesser.

Eleverne i OLC

Aktiviteterne i et Open Learning Centre stiller nogle andre krav til eleverne end de aktiviteter, der typisk finder sted i traditionel undervisning. Det er krav som at kunne sætte mål for læringen,

planlægge processen, kende og bruge egne og andre ressourcer og kunne tage sig selv i nakken og få arbejdet gjort. Erik Laursen fra Aalborg Universitet (8) fremhæver tre basale kvalifikationer:

- * *Metakognitive kvalifikationer* – evnen til selvrefleksion i forhold til egen læreprocesser
- * *Læringskvalifikationer* – beherskelse af forskellige læringsmetoder og – strategier
- * *Planlægningskvalifikationer* – evnen til at planlægge og organisere egne læreprocesser

Der er næppe nogen tvivl om, at det er nogle krav, som ikke alle elever umiddelbart er rustede til at møde. Samtidig ligner det nogle kvalifikationer, som bliver nøglekvalifikationer på fremtidens arbejdsmarked, hvor livslang læring er en nødvendighed.

Ved første øjekast kan det se ud som om, at det er de stærke elever, der forstår at udnytte tilbudet og ressourcerne, og man bør ikke være blind for, at Open Learning Centret trods alle gode hensigter vil kunne medvirke til at øge niveauforskellene. Derfor må det indtænkes i en sammenhæng, hvor man også på skolen arbejder bevidst med at støtte eleverne i at udvikle den evne til selvstyring, som er nødvendig for at begå sig i et sådant miljø.

Måske bliver man først og fremmest dygtig til at arbejde i et Open Learning-miljø ved netop at arbejde i et Open Learning-miljø, og deri ligger det paradoks, at udviklingen af kvalifikationerne til en vis grad forudsætter, at eleverne har dem i forvejen. Det er et paradoks, vi nok må leve med.

Virkeligheden er dog ikke så enkel, at OLC "bare" er en ekstra ressource til de i forvejen ressourcestærke. Det er måske blot det, der falder først i øjnene. Erfaringer viser, at i det øjeblik OLC-miljøet bliver et reelt alternativ til klasseværelset, vil også mange fagligt svage elever vælge at arbejde dér frem for i en traditionel klasseorganiseret undervisning. I OLC kan de svage elever finde et fristed fra det pres, der kan ligge i klasse-miljøet. Der er plads til at arbejde den tid, der er nødvendig, og til at stille de spørgsmål, som de

måske tøver med at komme frem med i klasseundervisningen af angst for at virke dumme eller for at sinke arbejdet for resten af klassen.

Bemandingen af OLC

De personer, der udgør bemandingen i et Open Learning Centre, skal dække en række forskellige områder:

- * Tutoring - pædagogisk støtte til eleverne i forbindelse med de nye læreprocesser
- * Faglig indsigt og overblik - hjælp til de specifikke faglige forespørgsler, til at organisere arbejdet med fagene og ansvar for udbudet af studiematerialer
- * Informationssøgning - vejledning i søgeprocesser
- * IT - hjælp i forbindelse med problemer med hardware og software
- * Receptionsarbejde: lim, saks, telefon, kopiering, printerproblemer, oprydning og lignende

Personalet består som regel af et antal lærere, som til sammen dækker de forskellige fagområder, en bibliotekar, evt. en biblioteksmedhjælper og måske en person med særlig IT-kompetence, hvilket jo udmærket kan kombineres på forskellig vis.

Spørgsmålet om bemanding er ofte ømtåleligt. Et synspunkt går på, at læreres baggrund som netop lærere gør dem mindre velegnede til at indgå i sammenhænge som OLC, fordi gamle vaner og mønstre fra klasserummet – trods alle gode viljer – sætter sig igennem og gør det vanskeligt at indgå i undervisningsformer, der uddelegerer ansvar og kontrol til eleverne. Det er næppe helt forkert, og mange lærere erkender da også, at det er svært at "holde hænderne i lommen" og finde balancen mellem

- * at være opsøgende og at være afventende
- * at hjælpe i gang og at overtage opgaven
- * at dominere og at støtte
- * at acceptere og at udfordre

Hertil kommer, at mange af de problemer, som elever og studerende søger assistance til, handler om informationssøgning og IT – og på disse områder er lærerne ikke nødvendigvis eksperter.

Det ser altså ud til, at der kan være en idé i at inddrage andre faggrupper i arbejdet i OLC. Det drejer sig i første række om bibliotekaren, men kunne også være nogle ældre elever, der kunne yde service med råd og dåd udi det tekniske. Her er måske netop kernen i problemstillingen: facilitering af læreprocesser er ikke nogen serviceydelse, men en opgave, der kræver betydelig indsigt i netop det, en lærer må formodes af have forstand på, nemlig læreprocessen og selvfølgelig faget. Et Open Learning Centre skal både tilbyde hjælp til informationssøgning, adgang til informationsteknologiske ressourcer og ikke mindst pædagogisk og faglig støtte i organiseringen af de enkelte elevers læreprocesser. Lærerne har derfor en fremtrædende plads i det åbne læringsmiljø, men det er centralt, at de forskellige faggrupper (lærere, bibliotekarer og andre) lærer at spille sammen.

Læreren i OLC

Den traditionelle lærerrolle har koncentreret sig om formidling af faglig viden/kundskaber og færdigheder i det kendte klasseværelsesmiljø eller i værkstedet via tavleundervisning, samtale, demonstration m.v.

For lærere, der har deres professionelle identitet knyttet til deres faglige ekspertise, kan det opleves som om, deres lærerfaglighed ikke udnyttes i Open Learning Centret, men der er snarere tale om, at det er et andet perspektiv på fagligheden, der er brug for: den, der handler om organisering af (fleksible og differentierede) læreprocesser – hvilket faktisk kræver et ganske betydeligt fagligt overblik.

Opfattelsen af, hvad tutorrollen i et Open Learning Centre indebærer, afhænger naturligvis af, hvilke aktiviteter og funktioner OLC tænkes at varetage, men generelt betyder arbejdet i et Open Learning Centre, der er andet end et bibliotek med strøm på, i hvert fald nye udfordringer for lærerne, som samler sig om tutorrollen og om evnen til at tænke og arbejde i forskellige læringsrum.

I et OLC møder lærerne (og de andre medarbejdere) ofte eleverne på tomandshånd eller i mindre grupper, hvilket for de fleste (lærere) er afgøren-

de forskelligt fra hverdagen i klasseværelset. Nærheden bliver uundgåelig og intens, og for nogle lærere synes det svært at leve med og håndtere denne nærhed. Intimiteten kræver en involvering i den enkelte elev og fører måske til, at man som tutor bliver indviet i nogle af elevernes personlige problemer. Man kan her tale om en balance mellem at involvere sig personligt og professionelt.

Bibliotekaren i OLC

Bibliotekaren er en central person i Open Learning Centreet. Det hænger dels sammen med, at bibliotekaren er skolens ekspert i informations-søgning, som er en central aktivitet i OLC, og dels med at bibliotekaren som regel er den faste person, som eleverne møder hver gang, de arbejder dér.

Den rolle, som bibliotekaren får i OLC, og de problemstillinger den indebærer, ligner på mange måder lærerens, og bibliotekaren må på samme måde finde en balance i sit funktion som vejleder i informationssøgning. Bibliotekarens overordnede mål for arbejdet er at støtte elevernes læreprocesser og supplere det arbejde, der foregår på skolen. Det kan godt støde sammen med den opdragelse til "service-mindedhed" og tilfredsstillelse af "kundernes" umiddelbare behov, som findes i det almindelige biblioteksmiljø.

Samtidig med at eleverne selvfølgelig skal have tilfredsstillet deres behov for informationer i forbindelse med undervisningen, skal de trænes i informationssøgning. Bibliotekaren må skabe en balance, hvor de to elementer "behovstilfredsstillelse" og "informationssøgningsundervisning" indgår i forskellige doser. I de daglige vejledningssituationer forsøges lidt teori og søgeteknik inddraget, så eleven bliver bedre til at søge en anden gang.

Oftentimes er eleverne ikke i stand til at definere deres informationsbehov præcist, og selv når de kan definere det præcist, er det ikke en selvfølge, at det nævnte behov kan bruges som søgeord i informationssystemerne. "Skotland" skal måske oversættes til "Storbritannien", "at arbejde med mus" til "museskader" eller "arbejds miljø" osv. Derfor bliver bibliotekarens job ofte oversætterens, hvor

et "mudret" informationsbehov skal omsættes til "systemernes sprog". Eleverne skal opøves i at aflæse den feedback, de får fra de strukturerede systemer (f.eks. at søge videre på kontrollerede emneord i en bibliografisk post).

Bibliotekaren har den naturlige faglige baggrund og viden for dette oversættelsesarbejde og kender de faldgruber, som man typisk falder i. Samtidig er denne tætte kontakt til eleverne værdifuld og en nødvendighed for at kunne opbygge og tilrettelægge systemerne sådan, at de passer til brugerne.

Bibliotekarens force ligger ikke i kendskab til de fagområder, eleverne søger information om (rent faktisk er elevernes viden ofte større), men forcen ligger i kendskab til systemer, materialer, systematikker og indekseringssprog.

Det daglige arbejde på et uddannelsesbibliotek indeholder dog meget andet end den bibliotekariske kerneydelse, som den individuelle vejledning er. Bibliotekararbejdet kan opdeles i nogle områder, som både skolens/OLCs ledelse og bibliotekaren må forholde sig til.

Det første er en opdeling af arbejdsopgaverne i kerneydelser, perifere ydelser og afledte ydelser.

- * *Kerneydelser:* at give adgang og vejledning til information, at være den intelligente indgang til information, bogvalg og selektion, database-opbygning, administration af hjemmesider.
- * *Perifere ydelser:* bogbestilling, klargøring, ud- og indlån, hjemkaldelser, bogopsætning, bogdepot-administration.
- * *Afledte ydelser:* receptionsfunktioner, elevtelefon, kopimaskiner, printere, hjælp til tekstbehandling, skanning m.m., udlån af lim, saks og hullemaskine.

Alle faggrupper har måske et ønske om kun at levere *kerneydelser*, og i hvert fald kan det opleves meget frustrerende, hvis store dele af hverdagen rent faktisk kan henføres til perifere eller afledte ydelser, som ligeså vel kan varetages af andre personalegrupper. Det er adskillige bibliotekarers erfaring, at jo mere selvstændigt eleverne arbej-

der, jo større bliver behovet for *afledte ydelser*. Det er dog ganske naturligt, at mange forskelligartede opgaver vil blive forsøgt placeret i OLC, da det ud over skolens reception ofte er det eneste sted, hvor man kan regne med en fast bemanning i de fleste af skolens åbningstimer, men det betyder også, at man skal gennemtænke hvilken personalesammensætning, der er mest hensigtsmæssig.

Det andet er en hovedopdeling på indholdet af bibliotekarens arbejdsopgaver:

- * Bibliotekstekniske opgaver (bogvalg, indkøb, katalogisering, klargøring, avis- og tidsskriftstyring)
- * Ledelse og administration (udvikling og møder)
- * Individuel vejledning af elever og lærere
- * Biblioteksorientering, undervisning i informationssøgning

Et konkret bud på *tidsfordeling* vil være:

- * 25% af tiden til det bibliotekstekniske
- * 25% af tiden til ledelse, administration, udvikling, møder
- * 45% af tiden til individuel vejledning af elever og lærere
- * 5% af tiden til biblioteksorientering, undervisning i informationssøgning

Faggrænser nedbrydes

I Open Learning Centreet sker der det, at de forskellige faggruppers roller kommer til at ligne hinanden, og det bliver svært at opretholde et entydigt skel mellem, hvad der er bibliotekarens gebet, og hvad der er lærerens. Eleverne skelner nemlig ofte ikke mellem, hvem det er, de henvender sig til. Selvom de to grupper i kraft af deres uddannelse har forskellige kompetencer at tilføre Open Learning Centreet, er fællesmængden i de arbejdsopgaver, de møder her, større end den traditionelt er.

Man kan selvfølgelig vælge at tackle dette ved nøje at beskrive og håndhæve en arbejdsdeling mellem de forskellige medarbejdertyper i OLC. I praksis har det vist sig vanskeligt. Lærerne skal

ganske vist ikke tage sig af bibliotekstekniske opgaver, og bibliotekaren har sjældent ansvar for organiseringen af elevernes læreprocesser, men begge faggrupper er med hver deres baggrund vejledere eller facilitatorer for eleverne i deres uddannelsesforløb. Derfor kunne man forestille sig, at der i stedet var behov for at opbløde faggrænserne. Det burde overvejes, om ikke lærerne har brug for at vide mere om informationssøgning, mens bibliotekarerne – i erkendelse af deres del i det pædagogiske arbejde på skolen – må vide mere om pædagogik, læring og facilitering af læreprocesser. Her er et forsømt område, som i de kommende år fortjener opmærksomhed.

Denne artikel er baseret på hæftet *Det Åbne Læringscenter* udgivet af Undervisningsministeriet, 2000

Noter

1. Se f.eks. National kompetenceudvikling: Erhvervsudvikling gennem kvalifikationsudvikling, Undervisningsministeriet 1997.
2. Bagley og Challis, *Inside Open Learning*, The Further Education Staff College, Bristol, 1985, side 4
3. Bagley og Challis, op.cit. side 4
4. Glerup og Wiedemann red., *Kulturens koder – i og omkring gymnasiet*, Odense Universitetsforlag 1995, side 129-145 og Undervisningsministeriet, *Undervisning og demokratisering i erhvervsuddannelser*, side 69-92.
5. Erik Prinds har i bogen *Rum og læring – en idé- og debatbog om nye læringsformer med IKT* (udgivet af CTU i 1999) arbejdet videre med tanken om de 3 læringsrum og udviklet en model, som passer bedre til forholdene i det almene gymnasium.
6. Se publikationen fra Undervisningsministeriet, *Voksenpædagogik - referat fra to konferencer*, 1997, side 39-40.
7. Se Grethe Trudsø Johansens artikel i *Undervisning og demokratisering i erhvervsuddannelser*, Undervisningsministeriet, 1995.
8. *Læreprocesser i 90'erne – ansvar for egen læring?*, SEL, 1995, side 80.

Litteraturliste

Charlotte Junggreen Have, Det Åbne Læringscenter, Undervisningsministeriet, 2000.

Charlotte Junggreen Have, Fleksibel Læring, Erhvervsskolernes Forlag, 1999.

National kompetenceudvikling: Erhvervsudvikling gennem kvalifikationsudvikling, Undervisningsministeriet, 1997.

Bagley og Challis, Inside Open Learning, The Further Education Staff College, Bristol, 1985.

Gleerup og Wiedemann red., Kulturens koder – i og omkring gymnasiet, Odense Universitetsforlag, 1995.

Undervisning og demokratisering i erhvervsuddannelser, Undervisningsministeriet, 1995.

Erik Prinds: Rum og læring – en idé- og debatbog om nye læringsformer med IKT, CTU, 1999.

Voksenpædagogik - referat fra to konferencer, Undervisningsministeriet, 1997.

Læreprocesser i 90'erne – ansvar for egen læring?, SEL, 1995.